

Yttrande över SOU 2024:65 Kommuners och regioners grundläggande beredskap inför kris och krig

Övergripande synpunkter

Kommunen välkomnar utredningens centrala slutsatser avseende behov av tydligare författningsregleringar. Utredningen redogör för ett antal utvecklingssteg som behöver tas för ökad robusthet i samhällsviktig verksamhet. Kommunen kan ställa sig bakom den analys av utmaningar och behov som framförs i utredningen. En väsentligt ökad takt i uppbyggnaden av beredskapen kommer, vilket också påpekas i det särskilda yttrandet i utredningen, att kräva stora resurstillskott. En stor del av uppbyggnaden av såväl materiella resurser som strukturer är ett långsiktigt arbete, som kräver tydliga uppdrag till myndigheter och effektiv samverkan i hela samhällssystemet. Eftersom det civila försvarets uppbyggnad dessutom är föremål för flertalet angränsande utredningar förstärker detta svårigheterna för kommunen att få en sammanhängande överblick över uppdrag och förutsättningar.

Kommunen ser positivt på att finansieringsprincipen ska tillämpas för de utökade uppgifter som föreslås. Kommunen uppfattar dock med anledning av ovanstående att det i flera delar är svårt att ta ställning till alla potentiella kostnadseffekter. Kommunens bedömning är dock att den föreslagna budgettilldelningen inte kommer vara tillräcklig.

Utifrån dagens situation med en stor mängd privata utförare i kommunens verksamheter, anser kommunen att det är en brist att detta perspektiv saknas i utredningen. Avtalsupprättande är en komplex verksamhet varför andra regelverk och författningar bör övervägas i det fortsatta arbetet med civilt försvar.

Därutöver vill kommunen lämna följande särskilda synpunkter.

Särskilda synpunkter

Förslag till författningstext 1 kap 1§

Utredningen gör bedömningen att det bland annat behöver finnas lagbestämmelser om vilken verksamhetsförmåga som kommuner och regioner ska ha i vissa särskilda avseenden inför ett eventuellt krig i Sverige. Utredningen understryker därvid också att detaljeringsgraden i författningsregleringen får dock inte vara alltför omfattande med hänsyn till den kommunala självstyrelsen. Utredningen redogör för flera olika aspekter avseende hur ändamålsenlig och likvärdig förmåga ska förstås. Kommunen uppfattar att en mer genomgripande operationalisering av begreppen dock kommer att ta tid att mejsla ut, och att de utredningar som föreslås göras av MSB tillsammans med kommunerna kommer vara grundläggande.

Utmaningarna med förmågebedömningar har analyserats av Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI) som konstaterat att det finns flera alternativa sätt att bedöma förmåga inom civilt försvar och att det är av vikt av att knyta förmåga till mål och krav. MSB har, mot bakgrund av att politiskt ställda mål för vilken förmåga som ska uppnås i olika tidshorisonter saknats, tagit fram egna bedömningsgrunder. Kommunen erfar att indikatorer från myndigheter lätt kan uppfattas som styrsignaler för verksamheter i brist på annan styrning. Detta indikerar då att myndigheten definierar mål snarare än regeringen. Den grundläggande problematiken med att det saknas tydliga mål och kravställningar för den civila beredskapen gör att styrningen är otydlig. Förmågor riskerar att både övervärderas och undervärderas. Kommunen anser i anslutning till detta att tydlig styrning inte till fullo återspeglas i de föreslagna författningstexterna. Den sammanlagda bedömningen är därför att det är av yttersta vikt att likvärdig och ändamålsenlig förmåga tydliggörs för att möjliggöra effektiv planering och uppföljning.

En intressant parallell i detta sammanhang är den lagstiftning som gäller för kommunens brottsförebyggande arbete (Lag (2023:196) om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete), där lagstiftaren i författningstext fastslagit centrala delar i uppdraget.

Förslag till författningstext 2 kap 7§

I paragrafen anges att kommuner ska genomföra risk- och sårbarhetsanalyser. Kommunen vill i detta sammanhang påtala att Länsstyrelsen bör ha en uttalad roll att stödja och samordna arbetet i länet. Vidare konstaterar kommunen att risk- och sårbarhetsanalysen och kontinuitetshanteringen behöver kopplas till tydliga krav och mål för att kunna fungera som konkreta verktyg i det förmågehöjande arbetet.

Förslag till författningstext 3 kap 2§

Paragrafen anger att det ska finnas tillgång till "en eller flera" särskilda samlingsplatser där enskilda kan vistas under en kortare tidsrymd, samtidigt som paragrafen också anger att samlingsplatser ska kunna utgöra mottagningsplats för utrymda eller flyende personer samt utlännningar som söker skydd i Sverige vid vissa situationer. Det innehåll som beskrivs i paragrafen kan upplevas som tämligen omfattande utifrån målsättningen om kortare vistelser, samtidigt som dimensionering utifrån utrymning och inkvartering sannolikt kräver väsentligt större investeringar. Det finns därför en betydande osäkerhet avseende hur resurssättningen ska planeras.

Förslag till författningstext 3 kap 3 §

I paragrafen anges att en kommun ska utarbeta de planer och vidta de förberedande åtgärder som behövs för att kommunen, regionen, staten och enskilda fysiska eller juridiska personer som berörda verksamhetsutövare ska kunna hjälpa särskilt utpekade grupper av personer inom kommunen att omedelbart komma i skydd i skyddsrum eller annat skyddat utrymme vid ett väpnat angrepp.

Kommunen noterar att detta uppdrag innebär en betydande utmaning för kommunerna avseende samordning och resurser och att betydande stöd kan komma att behövas. I utredningen Ett stärkt skydd för civilbefolkningen vid höjd beredskap (SOU 2022:57) lyftes frivilligverksamhetens roll. Kommunen vill i detta sammanhang påtala att i den mån frivilliga resurser ska nyttjas för detta uppdrag bör Länsstyrelsen få ett uppdrag att samordna sådana resurser i länet för en effektiv resursanvändning.

Förslag till författningstext 4 kap 1 §

Paragrafen anger att länsstyrelsen ska stödja och samordna kommuner och regioner vad det gäller planeringen och förberedande åtgärder enligt denna lag. Här ser kommunen att länsstyrelsen även skulle kunna utdelas ett ansvar att samordna i händelse av en fredstida krissituation och kvalificerad fredstida krissituation, höjd beredskap eller krig. Länsstyrelsen skulle även kunna ansvara för att för att skapa likvärdighet och ändamålsenliga förmåga hos kommuner och regioner.

Förslag till författningstext 10 kap 1 §

Kommunen ser behovet av uppföljning av att lagbestämmelser efterföljs. Kommunen vill dock påtala vikten av att de två rollerna som Länsstyrelsen föreslås få utformas så att stöd och strategisk samordning är grundläggande, och att de två uppdragen inte hamnar i konflikt med varandra. En effektiv uppföljning kan vidare endast ske utifrån att tydliga mål och krav har fastställts.

Boel Godner

Kommunstyrelsens ordförande (S)